

Psalm 28:2b – Vanwaar de uitdrukking ‘de plaats van Uw Woord’?

Bovengenoemde uitdrukking heeft te maken met de veronderstelde betekenis van het Hebreeuwse woord **d.viér**. Het komt in de Psalmen slechts één keer voor, maar elders ook slechts heel beperkt. Het wordt in de diverse vertalingen nogal verschillend weergegeven. Eerst ter oriëntatie hieronder de verzen 1 en 2 van Psalm 28, zoals te lezen in de vertaling *Tot lof van God, het Boek der Psalmen*:

Het is tot U dat ik roep, Jehovah!
O mijn rots, blijf niet doof voor mij;
zou U stom voor mij blijven,
het zou mij vergaan, als was ik met wie ten grave gaan.
O, hoor mijn luide smeking,
waarmee ik om hulp tot U schreeuw,
met mijn handen geheven naar,
in Uw heiligdom, de plaats van Uw Woord.

Deze psalm staat, gezien het opschrift, op naam van David. Of die door David persoonlijk is gecomponeerd is een vraag, waarover verschillend wordt gedacht. Er lijkt namelijk sprake te zijn van een verwijzing naar de fysieke tempel, het heiligdom dat pas na Davids dood door Salomo werd gebouwd.

Dezelfde kwestie zou misschien ook voor Psalm 5 kunnen gelden; daar wordt in vers 8 (dan wel 7) immers gesproken over de tempel. Hetzelfde geldt voor Psalm 138, zie vers 2. Als tegenwerping zou men dan echter kunnen verwijzen naar 1 Sam. 1:9, 3:3 - daar komt het gebruikte woord **heecháal**, ‘tempel’ als eerste voor, maar dient dan om het complex rond de toenmalige tabernakel aan te duiden. Als dat in 1 Samuël het geval is, waarom zou dat dan niet het geval zijn voor de genoemde psalmen?

Hoe het ook zij, de passage in Psalm 28:2b luidt als volgt in transliteratie en woord-voor-woordvertaling (waarbij het woordje **d.viér** voorlopig onvertaald is gelaten).

b.naaS.ié jaadáí él-d.viér qod.SJéchaá in mijn opheffen van mijn handen naar **xxxx** uw heiligheid/heiligdom

Zoals gezegd, dit zinsdeel wordt nogal verschillend weergegeven; in de praktijk verwijzen ze echter alle naar de heilige plaats waar zich de heilige ark bevond, daarover is geen verschil van mening. Toch is het interessant om te zien wat verschillende vertalingen met het woord **d.viér** doen (hieronder door onderstreping weergegeven).

Statenvertaling:	als ik mijn handen ophef naar de <u>aanspraakplaats</u> Uwer heiligheid.
Herziene Statenvertaling:	wanneer ik mijn handen ophef naar Uw <u>binnenste</u> heiligdom.
NBG:	en mijn handen ophef naar uw <u>binnenste</u> heiligdom.
NW:	Wanneer ik mijn handen ophef naar het <u>binnenste</u> vertrek van uw heilige plaats.
Soncino Books of the Bible – The Psalms:	When I lift up my hands toward Thy holy <u>Sanctuary</u>
A.C. Feuer - Tehillim:	When I lift up my hands towards Your Holy <u>Sanctuary</u>
Buber/Rosenzweig – Prelsungen:	wann meine Hände ich hebe zur <u>Zelle</u> deines Heiligtums!
Friedrich Baethgen	meine Hände erhebe zu deinem <u>Allerheiligsten</u> .
Gerhardt/van der Zeyde:	meine handen te heffen naar uw heiligdom, uw <u>geheim</u> .
Willibrordvertaling (1996):	wanneer ik mijn handen hef naar het <u>allerheiligste</u> van uw tempel.
Naardense Bijbel:	nu ik mijn handen ophef naar het <u>binnenste</u> van uw heiligdom.
NBV:	als ik mijn handen ophef naar het <u>hart</u> van uw heiligdom.
NIV:	as I lift up my hands towards your <u>Most Holy Place</u> .
TLVG:	met mijn handen geheven naar, in Uw heiligdom, de <u>plaats van Uw Woord</u> .

Dan de betekenis van het woord **d.viér**. Naast een aantal historische plaatsen die deze naam dragen, wordt dit woord gebruikt voor de beschrijving van het meest heilige deel van de tempel. Hieronder een aantal handboeken over dit thema.

- Benjamin Davidson geeft in *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*:
-I. *oracle, seat of the oracle*, that part of the temple from whence the Lord *spoke* and issued his orders and directions and where the ark of the covenant was placed, comp. 1 Ki. 6,19, also called *Holy of Holies*.
- Lisowsky's *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament* geeft (d/e/l):
Hinterraum / back room / posticum
- *The Complete Hebrew-English Dictionary* van R. Alcalay vertaalt:
sanctuary, the Holy of Holies, the hinder or western part of the temple.
- Fürst in *Hebräisches und Chaldäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*:
1) Hinterraum, des Tempels, Westhalle, der ganze hintere Tempeltheil, wo das Allerheiligste war (...) als bes. Sitz der heiligkeit unter Benennung **d.biér qódeSJ** auch v. dem westl. heiligeren Theil des Tempelzeltes Ps. 28, 2.
- Gesenius in *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament* :
(...) der Hinterraum, das Allerheiligste im Tempel
- Koehler/Baumgartner in *Lexicon in Veteris Testamenti Libros*:
Hinterteil (...) Götterschrein (...) Hinterraum = später **qódeSJ ha-qaadaaSJiém**
- Brown/Driver/Briggs noemen in *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*:
hindmost chamber, innermost room of the temple of Solomon=**qódeSJ ha-qaadaaSJiém** *holy of holies, most holy place, the place of the ark and the cherubic images, the throne-room of Yahweh (...)* (It is translated *oracle* in AV RV after Aq Sym on the incorrect theory that it was derived from **dibér speak**.)

In de hierboven geciteerde handboeken is in ieder geval sprake van voortschrijdend inzicht. De weergave ‘oracle’, door Davidson nog genoemd als dé betekenis, wordt door andere commentatoren verworpen, het meest duidelijk door Brown/Driver/Briggs. Ook in de vertalingen is dat zichtbaar: de Statenvertaling heeft ‘aanspraakplaats’, de Herziene Statenvertaling geeft weer met ‘binnenste’.

De vermelding van Koehler/Baumgartner lijkt oppervlakkig gezien een onjuistheid te bevatten. Men schrijft, zie hiervoor te lezen, 'Hinterraum = später **qódeSJ ha-qodaaSJiém**', waardoor men de indruk wekt alsof de term **d.viér** ouder is en later vervangen zou zijn door **qódeSJ ha-qodaaSJiém**, de algemene term voor het Allerheiligste. Dat is onjuist, vanaf de oprichting van de tabernakel (zie Ex. 26:33,34) is dit **qódeSJ ha-qodaaSJiém**, 'Allerheiligste' al in gebruik. Wat men wellicht wel bedoelt, daarover later meer.

Het woord **d.viér** is in ieder geval afgeleid van de stam **d-v-r**. Maar men neemt daarbij aan, dat er van **d-v-r** een aantal nogal verschillende betekenissen worden afgeleid - dat komt vaker voor en zou ook hier het geval kunnen zijn. Men onderscheidt de volgende varianten (hieronder specificaties uit Lisowsky's *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*):

- I. Als *eerste* variant een nogal gevarieerde reeks (hier in Duits/Engels): 'sich abwenden / to turn aside', 'ausrotten / to destroy' en 'zurücktreiben / to drive back'. Deze werkwoordvariant komt overigens maar zelden voor, al met al een keer of vijf in de hele Bijbel. Deze eerste variant heeft ook nogal verschillende afgeleide woorden, zoals **déver**, 'Pest / pestilence', 'Stachel / thorn', **dóver**, 'Trift / pasture', **dov.róot**, 'Flotte 'rafts', etc.
- II. De *tweede* variant is qua betekenis daarentegen heel specifiek: 'reden / to speak', 'sich bereden / to speak together', etc., maar dit komt dan wel meer dan twaalfhonderd keer voor. Eenzelfde beeld geven de afgeleide woorden, waarvan het bekendste **daaváar**, 'Wort, Sache / word, matter' (komt zo'n veertienhonderd keer voor). Het is begrijpelijk dat deze betekenisgroep (door het algemene gebruik) de eerstgenoemde variant gemakkelijk in de schaduw stelt.

Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament door Jenni/Westermann vat die varianten als volgt samen:

Die Lexicographen unterscheiden bei hebr. *dbr* zwei verschiedene Wurzeln: I "hinten sein, den Rücken kehren" und II "Wort, Sache". Während die ziemlich seltene Wurzel I eine Reihe von Derivaten zählt (...) steht II merkwürdig isoliert da und beschränkt sich hauptsächlich auf die häufige Vokabeln. (...) Eine überzeugende Etymologie für *dabar* ist bis jetzt nicht gefunden.

Ook dit handboek beschouwt **d.viér**, omschreven als *d'bir*, 'Hinterraum', als afgeleid van de eerste variant.

Ik noem als toelichting ook nog een aantal voetnoten uit enkele van de Bijbelvertalingen.

Nieuwe Wereldvertaling (NW) die 'binnenste vertrek' heeft, als voetnoot bij 1 Kon.6:5 (zie later meer over deze passage):

Of: „en aan het **achterste vertrek**.” Hebr.: *welad-devir*; Gr.: *da'bir*; Sy: „huis van het verzoendeksel”, d.w.z. het Allerheiligste; Lat.: *o-ra'cu-li*, „de godsspraak”, gebaseerd op de onjuiste theorie dat het Hebr. zn. *devir* afgeleid is van het ww. *da-var*, „spreken”. Vgl. het Koptische *ta-bir*, „het binnenste”; ook het Arabische *doeb(oe)r*, „achterste”, „rug”.

New International Version (NIV):

Most Holy Place. The inner sanctuary of the temple (see 1 Ki 6:5), where the ark of the covenant stood (see 1 Ki 8:6-8); it was God's throne on earth.

Soncino Books of the Bible – The Psalms:

Thy holy Sanctuary. Hebrew, 'to the *debir* of Thy Sanctuary,' i.e. the innermost part, the Holy of Holies.

A.C. Feuer - Tehillim:

I.e. *the Holy of Holies*, where the Holy Ark containing the Tablets of the Covenant rested. That is where God's presence dwells

Dit brengt ons bij de vraag hoe en wanneer het betreffende woord wordt gebruikt. Wat als eerste opvalt is, dat **d.viér** maar zeer beperkt wordt gebruikt (zie Lisowsky's *Konkordanz*), namelijk alleen in een kort gedeelte in het boek 1 Koningen - in 6:5,16,19,20,21,22,23,31, 7:49, 8:6,8 en verder in het hieraan parallele verslag in 2 Kron. 3:16, 4:20, 5:7,9; daarnaast alleen nog maar in de tekst waar het hier in de vraag om gaat, Psalm 28:2.

De passage in 1 Koningen en de bewerking ervan in 2 Kronieken is het verslag van de tempelbouw, waarbij **d.viér** vooral een bouwkundige aanduiding lijkt te zijn; daarbij lijkt juist de omschrijving 'achterzaal' wel heel erg passend. Dan is ook de afleiding van **d.viér** uit de stam **d-v-r** duidelijk gerelateerd aan de betekenisgroep 'achter zijn'.

Uit de beschrijving blijkt dat deze ruimte een aparte ruimte **binnen** het hoofdgebouw is, dus 'binnenzaal' is op zich een correcte aanduiding. Niettemin verdient de term 'achterzaal' in deze context mijns inziens de voorkeur boven 'binnenzaal'; het geeft meer informatie en is nauwkeuriger.

De term wordt alleen tijdens de bouwfase gebruikt, de latere functie wordt gelijktijdig duidelijk gemaakt als er sprake is van de constructie binnen het hoofdgebouw, 1 Kon. 6:16, daar wordt als uitleg gegeven: de bestemming van de ruimte **d.viér**, de 'achterzaal' is dat wat sinds jaar en dag bekend staat als **qódeSJ ha-qodaaSJiém**, 'het Allerheiligste'; beide namen worden naast elkaar genoemd, als was het om een weinig gebruikelijke term te verklaren. Eenzelfde verduidelijking zien we in de afsluitende passage, in 1 Kon. 7:50 en 8:6 (hetzelfde geldt voor 2 Kron. 5:7). Daarna volgt de beschrijving van de inwijding van de tempel, maar het woord **d.viér** wordt niet meer gebruikt. Dat is opmerkelijk, er is daarna in de verslagen, de verhandelingen, de geschiedenissen **nóóit** meer sprake van de aanduiding **d.viér**.

Het is echter niet zo dat het woord geheel uit de vocabulaire is verdwenen. Tussen het verslag in 1 Koningen en de tekst in 2 Kronieken (na de ballingschap geschreven) ligt een periode van eeuwen; niettemin wordt het woord ook later weer gebruikt, maar ook dan alleen als aanduiding van de achterzaal in opbouw, de zaal die als bestemming het Allerheiligste heeft. Tot zover de beschrijvingen van de tempelbouw.

De enige andere plaats is dan in de poëzie, in Psalm 28:2. De eerste vraag die zich aandient is of het woord hier dezelfde betekenis heeft als in het verslag van de tempelbouw. Onder betekenis kan men verstaan 1) de ruimte die ermee wordt aangeduid en 2) de betekenis die aan het woord moet worden gehecht.

- 1) Vast staat dat het verwijst naar het Allerheiligste, daarover is geen misverstand.
- 2) Het bovenstaande wil niet zeggen dat dan ook de woordbetekenis precies hetzelfde is!

In ieder geval geven al de genoemde vertalers het woord **d.viér** in Psalm 28:2 **níét** weer met 'achterzaal'. Terecht, want dat zou, zeker in combinatie met het woord **god.SJécha**, 'uw heiligheid' een profaan woordgebruik opleveren.

Die problematiek wordt op verschillende manieren opgelost - daarbij gaat het dan om vertalingen die naast de Psalmen ook de boeken Koningen en Kronieken bevatten.

- a. Een aantal vertalingen kiest voor een min of meer *concordante weergave*, en dan een vertaling die zowel in Psalm 28:2 als elders een respectvolle tekst oplevert:
 - o de Statenvertaling gebruikt consequent 'aanspraakplaats'.
 - o de Herziene Statenvertaling heeft op die plaatsen 'binnenste heiligdom'.
 - o De NW-vertaling gebruikt 'binnenste vertrek'.
 - o De Naardense Bijbel heeft in Psalm 'binnenste', elders het verwante 'binnenkamer'.
 - o Buber/Rosenzweig gebruiken overal 'Zelle'.
 - o de NIV, in Psalm 28 'Most Holy Place', elders 'inner sanctuary'.
- b. In een aantal vertalingen wordt er in Psalm 28:2 een *andere vertaling* voor **d.viér** gebruikt dan elders:
 - o de NBG gebruikt in Psalm 28 de uitdrukking 'binnenste', elders het woord 'achterzaal'.
 - o de Willibrord-vertaling gebruikt in Psalm 28 'allerheiligste', elders meestal 'achterzaal'.
 - o de NBV gebruikt in Psalm 28 de uitdrukking 'hart', elders 'achterste zaal'.
 - o de NIV, in Psalm 28 'Most Holy Place', elders 'inner sanctuary'.

Een aantal opmerkingen:

- Enkele vertalingen negeren **d.viér** en gebruiken in Psalm 28 het algemenere woord 'Allerheiligste' of 'Sanctuary'. Qua aanduiding is dat natuurlijk correct, maar het bijzondere van het woord verdwijnt.
- Het is opvallend dat men algemeen van mening is dat **d.viér** doorgaans gerelateerd is aan het begrip 'terug', 'achter' (de vertalingen zijn dan ook 'Hinterraum', 'Hinterteil'), in Psalm 28:2 kiest men echter nooit voor dit woord! Men opteert toch meer voor 'binnenste', een enkele zelfs voor 'Zelle' (Buber/Rosenzweig), of voor 'geheim' (Gerhardt/van der Zey). De etymologie van deze weergave is daarmee ietwat onduidelijk.
- Al is 'binnenste' niet een echt accurate weergave van **d.viér**, het geeft op zich wel de juiste aanwijzing. In overweging nemend dat er slechts één ingang van de tempel was, was de achterzaal immers wel de zaal die het verst naar binnen lag.

Alvorens naar alternatieven te kijken is het goed een moment stil te staan bij datgene waarin de vermelding in Psalm 28 zich onderscheidt van de overige.

- a) In Psalm 28:2 staat het woord in verbinding met daaropvolgende, in een z.g. 'status constructus', een verbinding waarbij het tweede woord extra nadruk krijgt. Er staat **d.viér qod.SJécha**, 'd.viér van uw heiligheid/heiligdom', ook wel te vertalen als 'uw heilige **d.viér**'.
- b) In Psalm 28:2 wordt het woord gebruikt als oriëntatiepunt van de aanbidding. Het gaat dus niet over de tempel in opbouw, maar over een in functie zijnde plaats van aanbidding. Dat is een opmerkelijk verschil! Waarmee de vraag zich aandient of Psalm 28 vóór, tijdens of ná de tempelbouw dient te worden gedateerd.
 1. De psalm wordt getuige het opschrift toegeschreven aan David. Als David de schrijver van deze woorden was, dan is de psalm te dateren vóór de tempelbouw. Dan zou David zich in zijn moeilijkheden in gebed hebben gericht tot de tabernakel. De afleiding en betekenis van het woord staat daarmee in ieder geval los van de latere bouwkundige perikelen. En dan zou men zich ook werkelijk af moeten vragen of het woord, dan dus voor het eerst gebruikt in de Bijbel, ook werkelijk gerelateerd is aan het begrip 'achter'. Dat valt sterk te betwijfelen. Anders gezegd, zou het dan niet redelijk zijn om het in dat enen geval dan toch te relateren aan de algemenere grondbetekenis van **d-v-r**, 'spreken'?
 2. Het is onredelijk om aan te nemen dat de Psalm is ontstaan tijdens de tempelbouw. Dat was juist een tijd van grote voorspoed op velerlei gebied. De moeilijkheden die aanleiding zijn voor het gebed passen hier niet bij.
 3. Als de psalm is ontstaan in een latere periode, dan zou het in ieder geval vóór de ballingschap en de verwoesting van de tempel liggen, zie ook vers 8. Dan zou David wel degene zijn aan wie de psalm is opgedragen, maar zou dan niet zelf de auteur zijn geweest. Diverse commentatoren zijn deze mening toegeedaan. Maar het eerdergenoemde punt blijft: doordat het woordje **d.viér** hier helemaal niet een verwijzing naar de constructiefase in zich draagt, is het ook in dit geval niet vreemd om de associatie met 'achter' los te laten.

Ik wil geen uitspraak doen over de datering van de psalm, maar zie door het unieke van de vermelding in Psalm 28 voldoende reden om de weergave 'achterzaal' of eufemistischere varianten daarvan los te laten. Temeer omdat er een uitstekende verklaring is om in *dit ene* geval te kiezen voor de veel algemenere grondbetekenis van **d-v-r**, 'spreken' en voor het afgeleide begrip **daavár**, 'woord'. Daar is ook nog wel een positieve aanwijzing voor. Die verklaring ligt in het feit dat in het heiligdom de verbondsark werd bewaard met daarin de stenen tafelen waarop de Tien Geboden (beter de Tien Woorden, **d.variém**) waren geschreven

(Exodus 20:1: **wa-j.dabéer elohiém ét kol-ha-d.variém** ...).

De psalmist bidt God om te luisteren naar zijn luide roep om hulp, hij doet een beroep op de God van de **d.variém**. Om dié associatie voor dit woord duidelijk te maken, heb ik een iets vrijere weergave gekozen, een ruimere omschrijving die mijns inziens meer recht doet aan de beschreven intenties.

O, hoor mijn luide smeking,
waarmee ik om hulp tot U schreeuw,
met mijn handen geheven naar,
in Uw heiligdom, de plaats van Uw Woord.

Voor het laatst bijgewerkt: 11 juni 2011